

Załącznik 3.

Cytadela:

Park miejski, pomnik historii powstały na terenie dawnego **Fortu Winiary** w Poznaniu.

Na terenie Cytadeli oprócz terenów parkowych znajdują się aż osiem cmentarzy:

- Cmentarz parafii św. Wojciecha,
- Cmentarz Garnizonowy,
- wojenny Cmentarz Bohaterów Radzieckich,
- wojenny Cmentarz Wspólnoty Brytyjskiej,
- Cmentarz Bohaterów Polskich
- relikty dawnego cmentarza tzw. starogarnizonowego,
- niemieckiego Cmentarza Honorowego (Ehrenfriedhof)
- kwatera prawosławna tzw. Cmentarz Prawosławny.

Na terenie parku, w zabudowaniach fortecznych znajdują się dwa oddziały **Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości w Poznaniu**:

- Muzeum Uzbrojenia: <https://www.wmn.poznan.pl/oddzialy/muzeum-uzbrojenia/>
- Muzeum Armii Poznań: <https://www.wmn.poznan.pl/oddzialy/muzeum-armii-poznan/>

Fort Winiary:

Zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku, stanowił centralny punkt forteczny Twierdzy Poznań (Festung Posen). Fort Winiary był największym fortem w Europie, który powstał w ciągu zaledwie 15 lat¹. Mocno zniszczony w trakcie walk o wyzwolenie Poznania w trakcie drugiej wojny światowej. Zniszczenia dopełniła rozbiórka budowli na terenie fortu w latach powojennych, podczas której praktycznie całkowicie oczyszczono teren fortu z ruin i pozostałości budowlanych. Materiał z rozbiórki został wykorzystany podczas odbudowy Warszawy i Poznania.² Od 1962 roku rozpoczął się proces przekształcania Fortu w Park Pomnik Przyjaźni i Braterstwa Broni Polsko Radzieckiej, a ocalałe fragmenty architektury fortecznej zostały wpisane do Państwowego Rejestru Zabytków.

POMNIK BOHATERÓW – pomnik w formie wysokiego obelisku, zlokalizowany na południowym stoku Cytadeli w Poznaniu, upamiętniający żołnierzy Armii Czerwonej poległych w walkach o Poznań w 1945 roku.

¹ *Poznański Szlak Forteczny*: <http://twierdza.poznan.pl/winiary/> [dostęp: 28.12.2022].

² Jarosław Bączyk, *Zarys historii Cytadeli (Fortu Winiary)*, Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych, : <https://www.poznan.pl/> [dostęp:28.12.2022].

Obiekt, stanowiący dominantę zespołu cmentarnego poznańskiej Cytadeli, ma 23 metry wysokości. Zrealizowany według projektu Stanisława Pogórskiego i Tadeusza Płończaka we wrześniu 1945, przy współudziale żołnierzy radzieckich. W walkach o Poznań zginęło około 10 000 żołnierzy Armii Czerwonej, z czego 5829 pochowanych jest na cmentarzu wokół pomnika.

Dawniej na wierzchołku pomnika znajdowała się podświetlona 1,5-metrowa[2] czerwona gwiazda. W 1990 sowiecki symbol został samowolnie zdemontowany.³

Źródło: Pomnik Bohaterów na Cytadeli w Poznaniu:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomnik_Bohater%C3%B3w_na_Cytadeli_w_Poznaniu

[dostęp:12.12.2022].

WARTO WIEDZIEĆ:

Ostatnia egzekucja w Polsce:

Na stokach fortu dokonano ostatniej publicznej egzekucji w Polsce: w 21 lipca 1946 roku w obecności 100 tysięcznego tłumu powieszono tam Arthura Greisera⁴, wojennego Namiestnika Rzeszy w Kraju Warty.⁵

Nazwa:

Cytadela to wcześniej: Park-Pomnik Braterstwa Broni i Przyjaźni Polsko-Radzieckiej

WARTO POCZYTAĆ:

Bibliografia:

1. Włodzimierz Łęcki, *Poznań – przewodnik po zabytkach i osobliwościach miasta dla przybyszów z dalszych i bliższych stron*, wyd. Zysk i S-ka, Poznań, 2010
2. Grażyna Kodym-Kozaczko, *Poznański Central Park. Park-Pomnik Braterstwa Broni i Przyjaźni Polsko-Radzieckiej*, [w:] „Kronika Miasta Poznania” 2011, nr 4.
3. Katarzyna Różniak, *Podwójne życie. Park-Pomnik Braterstwa Broni i Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Poznaniu*: <http://miejsce.asp.waw.pl/podwojne-zycie/> [dostęp:15.12.2022].
4. *Pomniki i rzeźby na Cytadeli w Poznaniu*: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomniki_i_rze%C5%BAby_na_Cytadeli_w_Poznaniu [dostęp:12.12.2022].
5. *Poznań – przewodnik po zabytkach i historii*, red. Pazder J., Borwiński J., Poznań: Wydawnictwo Miejskie, 2003.

³ Szerzej o tym: Piotr Bojarski, *Kto buchnął gwiazdę?*, <https://kulturaupodstaw.pl/kto-buchnal-gwiazde/> [dostęp:10.12.2022].

⁴ REPOZYTORIUM CYFROWE FILMOTEKI NARODOWEJ: [Wyrok na Greisera | Repozytorium Cyfrowe Filmoteki Narodowej \(fn.org.pl\)](https://www.fn.org.pl/wyrok-na-greisera) [dostęp: 08.12.2022].

⁵ Arthur Greiser: https://pl.wikipedia.org/wiki/Arthur_Greiser, [dostęp: 20.12.2022]